

İKİ KERE HÜKMEN YENİK

Üstün BOL, 10 Aralık 2021

<https://www.hertaraf.com/koseyazisi-iki-kere-hukmen-yenik-2729>

Jodi Picoult'un *Küçük Muazzam Şeyler* kitabı okuduğum en iyi gizli ırkçılık kitabı diyebilirim. Amerikan bestsellerine mesafeli durmak çoğu durumda, zaman kaybınızın önüne geçebilir. Bu eserler edebî bir metinden ziyade klasik bir pazarlama ürünüdür de aynı zamanda. Çok satan roman kalıpları üzerinden üretilmiş, elde edilecek cironun hesaplandığı, bilanço hesaplarının niteliğın önünde tutulduğu metinlerdir bu kitaplar.

Küçük Muazzam Şeyler de edebî niteliğı ile öne çıkmıyor ama yazarın dili ve üslubu kendini fark ettiriyor. Jodi Picoult'ın siyahi kahramanı Ruth, "İnsanların renklerini görmüyorum." diyen beyaz tenli avukatı Kennedy'ye gizli ırkçılığı anlatırken şunları söylüyor: "**Hepimiz aynı ayrıcalığa sahip değiliz. Masadaki yara bantlarımı alıp dosyaların ve belgelerin üstüne saçıyorum. Ten rengi diye kutunun üzerini okuyorum. Söyle bana bunların hangisi ten rengi? Benim ten rengim mi?"**

Türkiye'de kadın – erkek ilişkilerini konuşurken aklıma ilk gelen benzerlik artık bu ten rengi metaforu. Kendini biraz da aşağılık kompleksiyle iki yüz yıldır Avrupalı göstermeye çalışan ve bu yalana kendi de inanan metamorfoz ülke aydını ister seküler kesimden olsun ister muhafazakâr cemahtan, kadın-erkek ilişkilerinde hep gizli bir ten rengi metaforuna sahiptir. Fakat kadın -özellikle de başörtülü kadın- o ten renginin kendi ten rengi olmadığını hep hisseder ve bilir.

Son yirmi yılımıza damga vuran muhafazakâr iktidar günlerinde elbette kimi ayrımcılıklar giderilmiş, açıkça görülen eşitsizlikler çalışma hayatı başta olmak üzere sosyal hayatta da kısmen tedavi edilmiştir. Ancak "kadın", 2021 yılında bile o ten renginin kendi ten rengi olmadığını hiçbir zaman unutamayacaktır.

Cihan Aktaş'ın 2001 yılında yayımlanan ve akabinde "**din farklılığı gözetilerek halkın düşmanlığa kışkırtıldığı**" iddiasıyla toplatılan *Bacıdan Bayana İslâmcı Kadının Kamusal Alan Tecrübesi* kitabı yirminci yılını devirdi. Geçen zaman boyunca değişen şartlar ve olaylar sebebiyle güncellendi, eklemeler yapıldı. Fakat esas itibarıyla söylediğı söz değerini yitirmedi, birçok sorun bugün de varlığını sürdürüyor ve hatta birçoğu içselleştirilmiş şekilde başka bir boyutta var olmaya devam ediyor.

Cihan Aktaş'ın kitabına koyduğu son yazı 2001 yılına ait. O zamandan bugüne hem toplumsal hayatımızda hem de ülke siyasetinde normal bir toplumda beklenilmeyecek değişiklikler belki birkaç yüz yılda ancak gerçekleşebilecek dönüşümler ışık hızıyla yaşandı. Erkek ve kadının toplumda var oluşu da bu değişimden elbette payını aldı. Bundan yirmi yıl önce sıradan bulduğumuz uygulamalar ve kabuller bugün “yok artık” diyeceğimiz kadar yabancı ve absürt. Ancak yeni kabuller, dayatmalar ve şartlanmalar eskinin absürt bulduğumuz uygulamalarının yerini modern bir görüntü, çağdaş bir makyajla almaya devam ediyor. Yirmi yıl önce sahil olmadığını düşündüğümüz uygulamalar bugün de başka ambalajlarla ama aynı sahil olmayan düzlemde varlığını sürdürüyor.

Bu sahil olmayan düzleme bugün söz söylemek kolay! Oysa yirmi yıl önce hem içinde bulunduğün camiaya hem de karşıtlarına karşı hepsini rahatsız edecek cümleler kurmak sadece cesaret değil, sağlam bir irade ve birikim de gerektirir. Çoğu kanaat önderinin kendisinden öncekilerin ezberleriyle var olmayı düşünsel bir eylem kabul ettiği, üretmek yerine tekrar etmenin makbul görüldüğü bir dünyada hem akli melekelerini kullanarak yeni bir şey söylemek hem de her şeye rağmen olduğu gibi var olabilmek mücadelesi son derece kıymetli. Öte yandan sözünün değeri hiç azalmayan *Bacıdan Bayana* kitabına son yirmi yılın problemleri ve kadının hayatta aldığı mesafe üzerine belki bir belki birkaç yazı eklenmesini beklemek de sadık okurları olarak yazarından beklentimiz.

Bir Meşruiyet Söylemi: Bacı

Kadının kamuda var olma mücadelesi yeni Cumhuriyet'le ve hatta ondan öncesiyile yaşıt. Türkiye'de kadın denildiğinde akla elbette 1980'li yıllara kadar seküler kadın modeli geliyordu. Cumhuriyet öncesinde, Cumhuriyet'in birinci (1925'e kadar), ikinci (1925 -1950) ve üçüncü (1950-2000) dönemlerinde hem görüntü hem de zihnen seküler bir varlığın neticesi olan, kısmen özgür ve kamusal alanda görünür olabilen kadın, kendiyile sözde eşit erkekler arasında elbette birkaç (iyi niyetle) adım gerideydi. 1980'li yıllarda başlayan Müslüman kadının kamuda görünürlük elde etme mücadelesi, 1990'lı yılların ortalarında devlet aklının hışmına uğramış, erkek egemen devlet aklıyla birlikte onlarca yıldır her türlü haksızlığı yaşamış seküler kadın modellerinin de hedefi hâline gelmişti. Cumhuriyet'in dördüncü döneminde ise (2000 ve sonrası) kamusal alanda Müslüman kadının görünürlüğüne ilişkin en azından yasal ve bürokratik anlamda daha az sorunlu bir dönem başladı. Ancak bu dönem bir yandan Müslüman kadının kimi haklarına özgürlük tanırken aynı anda seküler cephenin başörtülü kadın düşmanlığını daha baskın bir şekilde üzerine çekecekti.

1990'lı yıllar özellikle Refah Partisi'nin yerel seçim başarılarıyla Müslümanların kamusal alanda idari görevler üstlendikleri yıllardı. Daha önce idari veya bürokratik devlet kademesinde görev tecrübesi olmayan insanların, kamusal alanı öğrenme ve alışma süreci tahmin edilenden daha sancılı geçecekti.

Müslüman erkeklerin kamusal alanda ilkeli ve planlı bir duruşa ilişkin hazırlığının olmadığı, tecrübe edilmemiş bir alanla ilgili slogan ve hamaset üzerine kurulmuş bir temelin nasıl çatırdadığı o günlerde görülmüş ancak hem siyasetçiler hem de geniş halk kesimleri tarafından kabul edilmek istenmemişti. Muhtemelen sorunun varlığı kabul edilmezse sorunun da ortadan kalkacağı düşünülüyordu. Bu dönem, Müslüman kadının sokakta/siyasal alanda çok etkin ancak kamusal alanda hâlâ yok sayıldığı bir dönemdi.

Siyasal aktörler istem dışı ve beklenmedik şekilde modernizmle karşılaşılıyor, hesaplaşmaya cesaret edemese de yüzleşmekten kaçınmıyordu. Bir yandan modern siyasal sistemle yüzleşen İslâmcı erkekler öte yandan kadının kamusal alanda varoluşuna ilişkin çelişkileri ve çekinceleri sahil bir zeminde tartışma becerisini gösteremediler. Müslüman kadınlara ilişkin sokakta/siyasal alanda akla gelmeyen mahremiyet kaygıları, kadının kamusal alanda var olma tehlikesiyle birdenbire İslâmî bir hassasiyete dönüştü! Bütün geleneksel birikime rağmen siyasal alanda var olabilen kadın, kamusal alan söz konusu olduğunda modernizmle, din ve gelenek arasında başlıca tartışma konusu hâline getirildi.

“Bacı”, geleneksel öğretilere rağmen kadını sokakta/siyasal alanda kamuya dâhil eden sihirli kelimeydi. Âdeta erkekler için kadın olmaktan çıkarılan, cinsiyeti yok sayılarak hem korunan hem de sokaktaki siyasal eylemleri meşrulaştırılan Müslüman kadın bir yandan kendini ifade edebilecek alana kavuşurken bir yandan da kendisini tanımlanmış bir özel alana hapseden hissiyatı içselleştiriyordu. Ancak bu sayede Anadolu'nun muhafazakâr aileleri MTTB, Akıncılar, Ülkücü hareket gibi düşünce ve akımların içinde kız çocuklarının bulunmasına ve onlar adına programlar, faaliyetler düzenlemelerine izin verebilmişlerdi. “Bacı” Müslüman kadının belki de ilk kamusal deneyimine meşruiyet sağlayan kavramdı. “Bacı” nitelemesi o yıllarda bir yandan onu erkeklere karşı korurken diğer yandan dış etkenlere karşı erkekler tarafından korunmayı sağlıyordu.

Bu meşruiyet ve korunma aracı beraberinde ister istemez birtakım handikaplar da doğurdu. İlginç bir şekilde dinin erkek egemen yorumlarının ilk savunucuları samimi ve teslim olunmuş bir kalple bacılardı. Çok eşlilikten, cariyeliğe, başı açık kadınlarla ilgili bazen haddini aşan yorumlara en büyük desteği kadınlar veriyordu. Bacı aynı zamanda âşık olunamayan, evlenilemeyen kişi idi. Bir yanıla cinsiyet vurgusu yapılırken diğer yandan cinsiyeti yok

edilmiş bir varlık olarak duruyordu karşımızda. Bacıya âşık olunamazdı, kimse bacısına âşık olmazdı çünkü. Bacı da âşık olamazdı! Aşk, dünyevi hazlar peşinde koşan, dava şuuruna erememiş insanların kapılacağı bir duyguydu. Onun evliliği Allah için olmalı, evliliğin nedeni ideolojik sebeplere dayanmalıydı. Geçici olduğu bilinen bir dünyaya gereksiz anlamlar yüklemek, ilahi aşkın, gerçek aşkın ıskalanması anlamına gelebilirdi.

Bu döneme damga vuran, fıkhi ve ideolojik görüşlerden beslenen aşk olgusu, ‘edebî’ metinlerde de kendine paralel bir alanda yer buluyordu. Bu metinlerde kadın âşık olamazken, erkek karakter, “hidayetine vesile olacağı başka bir yaşam biçimi olan ancak, huzursuzlukları sebebiyle çıkış yolu arayan” kadın karaktere âşık oluyordu. Hayatın normal akışına ters olsa da bu durum çoğu zaman garip karşılanmıyordu.

Hayatın normal akışına ters olan tek şey ‘edebî’ metinlerdeki kurgu değildi. Davranış biçimleri aile ve arkadaş çevrelerinde farklı; kamusal, ideolojik-siyasi zeminde farklı olabiliyordu. ‘Öteki’ erkek ve kadınla rahatça iletişim kurabilen Müslüman kadın ve erkek, kendi aile, arkadaş ve ideolojik çevresinde, karşı cinsle ilişkisini perde arkasından sürdürmeyi dinî bir hassasiyet ve/veya bir görüntü anlayışıyla sürdürüyordu. Yine bu sıkıntılı ve çelişkili davranış biçimi de kimse tarafından uzun zaman yadırganmadan devam etti.

Kadınların, başörtüleriyle kamusal alanda var olma mücadeleleri Müslüman aile içinde dengelerin de ister istemez değişmesine, görev ve sorumlulukların artmasına - eksilmesine neden olmalıydı! Oysa “İslâmî hassasiyetlerle ‘geleneğin kendilerine sağladığı imtiyazları korumakta titiz davranan Müslüman erkekler, aynı geleneğin kendilerine yüklediği sorumlulukları yerine getirmekte yeterince duyarlı ve titiz.” değildiler. Müslüman erkekler ve hatta entelektüeller, özel alanla bütünleştiği oranda Müslüman kadının bacıya dönüşmesini meşru görüyorlardı.

Onlara göre geniş aile ile yaşanmalı, mahalle kültürünün bütün gerekleri kadınlar tarafından yerine getirilmeli, çamaşır ve bulaşık elle yıkanmalı ve böylece kadın konformizm batağına düşmediğini ispat etmeliydi. Oysa aynı dönemde Müslüman erkekler ve entelektüeller makam odaları, sekreterler, şoförler ve para gibi konformizmin bütün kutsallarıyla muhatap oluyor, kendi konforlu hayatlarının onları bir bataklığa düşürdüğüne dair endişe taşımıyorlardı.

Müslüman erkekler ve entelektüeller bu yeni durumun doğurduğu problemlerin elbette farkındaydılar. Bu sorunu aşabilmek için ise çok basit bir çözüm ürettiler. Bu hızlı değişimden -dönüşümden kendileri etkilenmiyormuş gibi, Müslüman kadının geleneksel konumunun korunmasını, kadına ilave görevler yüklenmesini, kadınlardan beklenti ve taleplerin artmasını

istediler. Onlara göre kadın korunursa toplum da (bu arada kendileri de) korunacaktı. Kendilerini bu düşünceye sevk eden en önemli etken ise kuşkusuz sokakta bütün siyasal etkinliğine rağmen kadının evde ve “camia içerisindeki” geleneksel sessizliği ve dilsizliğinden başka bir şey değildi.

Aynı dönemde içe dönük çözümlere yönelen Müslüman erkekler için kamusal alanda başka bir dönüşüm yaşanıyordu. Müslüman erkekler kendisiyle geleneksel olarak eşit pozisyonda görmediği Müslüman kadına (Eşi, annesi, kızı, partidaşı, dernekte, vakıfta birlikte çalıştığı kadınlar vs.) karşı, mesaide karşılaştığı kadınları eşit pozisyonda görmeye başlıyordu. Bu alışma ve kabul, bacı diye tanıdığı kadına karşı bir süre sonra çalıştığı veya yönettiği kurumun kültürü gereği, hitabını da değiştirdi. Artık karşı cinsle iletişim kurarken işyerinde hanımefendi (eşitler arasında) diye hitap etmeyi tercih ederken; mahalleye, camiaya döndüğünde kadına bacı demeye devam edecekti. Bu durum istem dışı da olsa kamusal bir meşruiyet alanı olan “bacı”nın eşit olmayanlar arası bir ilişki biçimi olduğunu açık ediyordu.

Geleneksel Ataerkil Topluların “Sarı” Ayrıcalığı

İster seküler bir dünyaya ait olsun, isterse İslâmî gelenek içerisinde bulunsun toplum genelinde sarışnlık daha doğrusu sarı saçlı olmanın kazandırdığı kimi imtiyazları biliyoruz. Bu sarışn merakı ortalama esmer bir toplum olan Türkiye’de, bizde olmayana eğilim ve merak şeklinde anlaşılabilir. Farklı toplumlarda bu merak başka biçimlerde tevarüs eder. Örneğin esmer tenli ve kıvrırcık saçlı ırkların özellikle ten renklerini açmaya çalışmaları veya saçlarını düzleştirme merakları da bu türden sayılabilir. Bir çeşit kendisinde olmayana eğilim göstererek kabul görme çalışmasıdır bu.

Bu kompleks, ataerkil erkeklerde sarışn kadınlara /sarı saçlılara (doğuştan veya sonradan) farklı davranmayı getirirken, başörtüsü sebebiyle kamusal alanda sarışn olamayan ve/veya sarışn olsa bile bunu gösteremeyen kadınlarda da başka şekilde tezahür eder. Başörtülü bir kadının sarışn bir arkadaşının olması veya başörtülü bir kadını sarışn/sarı saçlı bir kadının muhafaza etmesi/savunması kıymeti para ile ödenemeyecek mahiyettedir.

Nitekim Merve Kavakçı 28 Şubat 1997’deki darbe sürecinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’ndan çıkarıldığında hep yanında olan, onu hem kameralar karşısında hem de yazılarıyla savunan “sarışn” Nazlı Ilıcak’tır. İslâmî camia açısından başörtülü bir milletvekilini Ilıcak’ın savunması paha biçilemez değerdedir. Çünkü kendisi gibi olmayan ve kendisine öykünülen kişinin şahadeti hem kişisel bakımdan hem de kamuoyu önünde bir akreditasyon göstergesidir. O gece Meclis Genel Kurulu’na giriş çıkışlarda Kavakçı’nın yanında sadece

Ilıcak'ın olması, İslâmî camianın önde gelen milletvekillerinin fotoğraf karesine girmemesi/alınmaması bilinçli bir tercihtir.

Sarı renge gereksiz anlamlar yükleyen sadece muhafazakâr kesim değil kuşkusuz. Abdullah Cevdet'in Türk toplumunu ıslah etme projesine ait tartışmalar hâlâ taze! Abdullah Cevdet ve o dönemde Türklerin bir Avrupa ırkı olduğunu ispat etmeye çalışan devlet ideolojisi sarışın, renkli gözlü, uzun boylu ve yapılı bir Türk ırkının var olduğunu aksi söz konusu ise onların Türk olmadığını iddia ediyordu. O günlerden yetmiş yıl sonra ise Çetin Altan, Güneri Civaoglu'yla görüşmesinde “Bir gün bu memlekette beş milyon sarışın baş dalgalanacak, o zaman çağdaş olmuş olacağız.” diyecekti.

Her nedense hâlâ muhafazakâr camianın göz bebeği konumundaki Peyami Safa da benzer şeyler düşünmektedir. Güzellik yarışmalarında jüri üyeliği yapan Safa “Güzellik müsabakaları kadının kendi etine karşı estetik alakasını çoğaltır; sıhhi ihmalleri giderir ve beden üzerine bir dikkat uyandırır, bir kontrol koyar; plastik güzelliğe karşı bir sevgi doğurur. Hele bizim gibi, lapacı harem kadınlarının yufka, yayvan ve hantal gövdeleri yerine, medeni kadın vücutlarının teşrihi estetiğini ikame etmeye mecbur milletler için, bu müsabakalar daha faydalı olabilirler.” ifadelerini kullanacaktı.

Ataerkil toplumlarda durum böyledir ancak modern toplumlarda da durum çok farklı değildir. Günümüz Batı toplumları da aynı zamanda ideal kadın formu olarak dayatılan Barbie bebekler ile kadını idealize etmeye çalışır ve bunun hedef kitlesi, sadece kendi toplumu değil, paranın alışveriş nesnesi olarak kullanılabilirdiği bütün dünyadır. Barbie bebeğin vücut ölçüleri, makyajı ve sarı saçları bir süre sonra tüm toplumların kadınlarının sahip olmayı isteyeceği bir ikondur. Bu oyuncak bebek gerektiğinde Barbie'ye benzemek için cerrahi operasyonlar yaptırabilecek kadar ilerlemiş ruhsal problemlerin sebebidir.

Bacı'dan Bayan'a...

Başörtülü kadının kamusal alanda varlığının artması, itirazlarının yükselmesi ve varoluşuyla ilgili ataerkil ezberlere başkaldırması ister seküler ister İslâmî camiaya ait olsun toplumun erkeklerini yeni bir arayışa itti. Cinsiyeti görmezden gelinen, korunması ödev kabul edilen, aileden biri olacak kadar samimi görülen “bacı” artık tehlikeli ve erkeklere potansiyel tehdit olabilecek birine dönüşmüştü. Bacı, risk teşkil etmeye başladığı andan itibaren tanımlama da değişir. Artık o aileden biri değildir, bir cinsiyeti vardır ve herkes gibi o da kendisini korumayı bilmelidir! Toplum için O, artık bacı değil, *bayan*'dır. Bacıdan bayana giden süreci Cihan Aktaş aynı adlı kitabında şöyle ifade etmektedir: “Bacı söylemi giderek özel alanla kamusal alan

arasındaki mahrem değerleri gözeten uyuma ilişkin nostaljiye devredilirken, Bayan yeni simgelerle donatılan kamusal alanın giderek genişleyen gücünü anlatmaktadır. Bacı şeklindeki hitap mesafeleri esneten ve akrabalık duyguları ileten bir samimiyet, neredeyse resmi nitelikli ve dar bir kullanım alanından doğarak yayılan bayan, ‘sahte bir nezaketin ve bulaşmamacı mesafe koymanın ifadesi’ olarak da anlaşılmaktadır.”

Artık özverili, fedakâr, sessiz ve dilsiz bacı yoktur. Modernist ve feminist olmakla suçlanabilen, şerir bir bayan vardır. Erkek, modernizm karşısında her türlü değişime açık ve adapte olabilirken, Bacı’nın bu değişimden etkilenmesi, gelişmesi ve değişmesi suçlanması için yeterli sebeptir. Ama aynı dönemde ona bacı kimliğini veren, ayrılmaz bir parçası olan başörtüsü hakkında kimi İslâmcı erkekler televizyon ekranlarında ve/veya yazılarında “alt tarafı bir bez parçası” diyebilecek kadar gelişmiş, değişmiş ve dönüşmüşlerdir!

Kadınlara Gelenek Erkeklere Modernizm

Türkiye’de erkekler dikkat çekici bir şekilde kadının geleneksel rolü üzerinde mutabık kalmıştır. Seküler bir dünya görüşüne sahip erkek de, muhafazakâr dünyaya mensup bir erkek de kadını gelenek düzleminde kontrol etmek istemektedir.

Bir kesim kadının anneanesi, babaanesi gibi başını örtebileceğini, bu durumda çaycı, temizlikçi vasfıyla kamuda görev alabileceğini lütfederken, diğer kesim başını örtme biçiminden bağımsız olarak kadının yerinin aslen evi olduğunu, işsizliğin asıl sebebinin kadınların çalışmak istemesinden kaynaklandığını ileri sürebilmektedir. Ancak burada dikkat çeken husus, yeri aslen ev olan kadının da, çaycı ve temizlikçi sıfatıyla çalışabilecek kadının da, işsizliğin asıl sebebi olan kadının da başörtüsü takmasıdır.

Birinci kesim sınıfsal bir kavga ve siyasal bir nefretle kendince modern bir tavır geliştirdiğini düşünürken; ikinci kesim karşısına bir rakip olarak çıkan başörtülü kadına karşı gelenek zırhını kuşanmaktadır. Öte yandan Cihan Aktaş’a göre seküler kesimin başörtülü kadından bu kadar rahatsız olmasının temelinde “Laik Cumhuriyet’in hedeflediği ulusal kimlik tasarısına karşı başörtülü kadının bir başarısızlığı ortaya çıkarması ve her gün bunu ispat etme” anlayışı bulunmaktadır. Bu yenilgi seküler kesimin hayal kırıklığı ve nefretinin asıl sebebi olmalıdır. Diğer taraftan hem seküler (modern) kesim, hem de muhafazakâr (gelenekçi) kesim dinin görünür biçimi olarak başörtülü kadını özel alanla sınırlandırmaya çalışmakta, her iki taraf da kadını evde kalmaya zorlamakta ve/veya bunun için ikna süreçlerini devreye sokmaktadır.

Cihan Aktaş’a göre; hayat dışı ve salt atalardan kaldığı için övülen, geçmişten uzanıp geldiği için hikmetler atfedilerek yüceltilen anlamıyla geleneğe her zaman ihtiyatlı ve eleştirel

yaklaşılmalı; her türlü yeniliğe ve yeni söyleme bir ilerleme ve gelişme diye yaklaşan, kapı açan ve dört elle sarılan modernist yorumlardan uzak durulmalıdır.

Gelenek ve modernizm çatışması sadece Türkiye’de değil, İslâmî bir dönüşüm yaşayan başka coğrafyalarda da benzer bir seyir izler. Bu ülkelerden en dikkat çekicisi çatışmanın izlediği seyir nedeniyle İran’dır. Katı seküler bir rejimin yönetimindeki Türkiye ile katı dinî bir rejimin yönetimindeki İran ilginç bir biçimde benzeşmektedir. Ancak iki İslâm ülkesi çatışmanın başlama noktası bakımından keskin bir şekilde ayrılmaktadır da.

Kitabın yazıldığı yılların Türkiye’sinde baskıcı laik bir yönetime karşı, siyasal bir hareket olarak, Müslüman kadın kimliği ile görünür olma mücadelesi verirken; İran’da, devrimin itici gücü Müslüman kadın hareketidir. Hatta İran İslâm Devleti varlığını Müslüman kadına borçludur dersek bu görüş çok da itiraz görmeyecektir.

İki ülkenin kadınlarının da hemen hemen aynı yıllarda başlattığı mücadele de, bir ülkede iktidara karşı mücadele ederken geleneğe teslim olunurken; diğerinde iktidar eliyle her şey gelenekselleştirilmektedir. İran Devrimi’nin ilk yıllarda kadını öne çıkaran dokusu, devamında muhafazakâr yönetimler eliyle kadına yönelik baskıcı bir devlet yönetimine evrilmiştir. Türkiye’de ise devlete rağmen öne çıkmak isteyen Müslüman kadın hem devlet eliyle hem de yıllarca dava arkadaşlığı yaptığı insanlar eliyle baskı altına alınmaktadır.

Her ne kadar kadın hareketi özel olarak ise Müslüman kadın hareketi her iki ülkede de mücadelesini sürdürse ve bir ileri iki geri veya tam tersi var olmaya devam etse de sorunun temelinde fırsatçı bir gelenekçiliğin yattığı, gelenekten çok gelenekçilik adına yapılan yorumların soruna yol açtığı söylenebilir.

İran Devrimi sonrasında kadın nasıl ikinci plana itilmişse, Türkiye’de de elde edilen kimi kazanımlardan sonra, bunlarda en büyük pay sahibi olan kadın geriye itilmiş, “asli yeri” ve “ödevleri” amaç hâsıl olduktan sonra hatırlanmıştır. Bu hâliyle her iki toplumda da kadın, ucuz iş gücü olarak kullanılmış, buna ihtiyaç duyulmadığında ise kimi “hassasiyetler” ile bir fanusa hapsedilmeye çalışılmıştır.

Yaşanan ve atlatılan onca badireye rağmen umut verici olan ise sayıları az da olsa herhangi bir ten rengi metaforuna teslim olmamış insanların varlığıdır. Yaratıcının hikmetle var ettiği insan, ister kadın olsun ister erkek yaratılanın hamasi ve fırsatçı yorumlarından alidir. Filmin devam ediyor olması hepimizi heyecanlandırmaya yeter.

Not: Bu makale aynı zamanda Umran Dergisinde yayımlanmıştır.